

YER BAĞLILIĞI ÖLÇEĞİ GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

PLACE ATTACHMENT SCALE VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Harun AYAR¹ - Tebessüm AYYILDIZ DURHAN² - Suat KARAKÜÇÜK³

Öz

Araştırmada park rekreasyonu faaliyetlerine katılan bireylerin yer bağlılığını ölçmek için Williams ve Roggenbuck (1989) tarafından geliştirilen 22 Madde 3 alt boyuttan oluşan Yer Bağlılığı Ölçeği'nin (Place Attachment Scale) Türk popülasyonuna uygunluğunun test edilmesi amaçlanmıştır. Yapılan çeviri çalışmalarının ardından, veriler park rekreasyonuna katılan çalışma grubundan toplanmıştır. Örneklem grubunun büyüklüğü KMO ve Barlett testi ile değerlendirilmiş ve örneklem grubunun (.81, $p < 0,001$) yeterli büyüklükte olduğu belirlenmiştir. Yapının tekrar sınanması yönünde ölçek geliştiricilerle uzlaşmaya varılmış ve açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçekten çıkartılan maddeler sonucunda elde edilen toplam 19 maddelik ölçeğin birinci faktörü; etkinlikleri gerçekleştirmek için en iyi yerin olduğu ile ilgili "yere bağımlılık", ikinci faktörü; etkinliğin gerçekleştirildiği yerin oldukça önemsenmediği ile ilgili "yere karşı ilgisizlik" ve üçüncü faktörü; bireylerin mekân yaşamlarının merkezi haline getirerek kullandıkları ile ilgili "yer kimliği" boyutu oluşturmaktadır. Bu 3 faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %49,79, iç güvenirlik katsayıları ise sırasıyla .87, .61, .79'dur. Yapının doğrulanması adına yapılan doğrulayıcı faktör analizi bulguları da ölçeğin geçerli bir yapıda olduğunu desteklemektedir ($\chi^2/df=4,79$; RMSEA=0,08, SRMR=0,08; CFI=0,92). Araştırma sonucunda rekreasyonel etkinliklere katılan bireylerin yer bağlılığını değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yer bağlılığı, ölçek, geçerlilik, güvenirlik

Abstract

In the study, it was aimed to test the compatibility of the Place Attachment Scale, which was developed by Williams and Roggenbuck (1989), consisting of 22 items and 3 sub-dimensions, to the Turkish population in order to measure the place attachment of individuals participating in park recreation activities. Following the translation studies, data were collected from the working group participating in the park recreation. The size of the sample group was evaluated by KMO and Bartlett test and it was determined that the sample group (.81, $p < 0.001$) was large enough. An agreement was reached with the scale developers to re-test the structure and an exploratory factor analysis was performed. The first factor of the 19-item scale obtained as a result of the items removed from the scale; "dependence on location", second factor, regarding the best place to perform activities; "indifference towards the place" and the third factor, which is that the place where the activity is held is not considered very important; it creates the dimension of "place identity" related to the individuals' use of space by making it the center of their lives. The variance explained by these 3 factors for the scale is 49.79%, and the internal reliability coefficients are .87, .61, .79, respectively. Confirmatory factor analysis findings made to verify the structure also support that the scale has a valid structure ($\chi^2 / df = 4.79$; RMSEA = 0.08, SRMR = 0.08; CFI = 0.92). As a result of the research, a valid and reliable measurement tool has been put forward to evaluate the place attachment of individuals participating in recreational activities.

Keywords: Place attachment, scale, validity, reliability

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, hayar@gelisim.edu.tr, Orcid:0000-0002-7123-8695

² Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, tebessum@gazi.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2747-6933

³ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, kkuat@gazi.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9144-7307

1. GİRİŞ

İnsanların mekânsal çevre ve yaşadıkları çevre ile tıpkı diğer insanlarla veya nesnelere kurduğu şekilde bir ilişkinin kurulduğu görülmektedir. İnsanlar yaşadıkları çevre ile ilgili fiziksel gerçekliği algılamasının yanında hissetmekte, bağlanmakta ve duygularını birtakım mekânsal değişkenlikler ile bağdaştırmaktadırlar. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren disiplinler arası yaklaşımla gelişen ve ‘mimarlık, tasarım, planlama, çevre psikolojisi ve coğrafya’ gibi birçok alanda yapılan araştırmalar sonucunda yer bağlılığı kavramı zenginleşmiştir. Mekândan bağımsız kişisel kimlik olmayacağı gibi, kimliksiz bir mekânı da düşünmek uygun olmayacaktır. İnsanlar yaşadıkları çevre ile bir ilişki içerisinde olmaktadır, onlara anlamlar atfetmekte ve içinde buldukları bu yaşamsal çevre aracılığıyla kendi kimliklerini oluşturmaktadırlar (Karakuş, 2007: 52-53). Yer bağlılığı ile ilgili birçok bilim alanında yapılan araştırmalarda hem deneysel hem de teorik açıdan gelişimine önem verilmiştir. Çoğu yer bağlılığı çalışmasında, insanları belirli ortamlarla ilişkilendirdiği duyguları tanımlamaya çalışılmıştır (Kyle ve diğ, 2005). Yer bağlılığı literatürüne bakıldığında, Low ve Altman (1992). Yer bağlılığı çalışmasının altında yatan bazı önemli unsurları şu şekilde ifade etmektedir:

1. İnsan-yer bağı ile ilgili yapılan araştırmalar etkilenme, duygulanma ve hissetme kavramlarının merkezinde yer bağlılığının olduğunu göstermiştir.

2. İnsanlar “çeşitli büyüklükte, özellikte, sembolik somut ortamlara yönelik” tutumun, hislerin ve etkilerin odağı olmuştur.

3. Her ne kadar çevre psikolojisi literatürü öncelikle bireylerin yerlere bağlılığına odaklanmış olsa da, sosyologlar, kültürel antropologlar ve coğrafyacılar “çocuklar, aileler, topluluk üyeleri ve hatta tüm kültürlerde toplu olarak yerlere bağlılıkları paylaştığını” belirtmişlerdir. Bireylerin bağlılığının temel nedeni sosyal ilişkiler olabilir. Son olarak, Low ve Altman (1992) yer bağlılığının zamansal değişime maruz kaldığını belirtmiştir. Bu karmaşıklık, teorik yaklaşımların çeşitliliği ile birlikte, birkaç benzer kavramın gelişmesine sebep olmuştur.

Yer bağlılığı; yer bağımlılığı, kimlik ve sosyal bağın üç boyutunu içeren bireyler ve çevre arasındaki ilişkidir (Kyle ve diğ, 2005). Ayrıca yer bağlılığı, bir yerin daha çok memnun ettiği ve bireysel ihtiyaçları benzer yerlerden daha fazla karşıladığı bir tür bağlılık olarak tanımlanır. Bu bağlılık, özel ve istenen faaliyetleri destekleyen koşul ve ortamların sağlanmasında fiziksel yerin önemini yansıtmaktadır (Stokols ve Shumaker, 1981).

Yer bağlılığı araştırmaları üzerine yoğunlaşan bilim insanlarının karşılaştığı temel zorluk uygulamalı ve teorik anlamda mevcut yaklaşımların çeşitliliğidir. Ayrıca bu alandaki bir başka zorluk ise kavramlar arasındaki ilişkiler ile ilgili netliğin eksikliğidir. Birçok uzman, insan ile yer arasındaki ilişkiye en uygun metodolojik yaklaşımı tanımlama konusunda bir anlaşmaya varamamışlardır. Böylece birçok kavram, toplumsal Bağlılık (Kasarda ve Janowitz, 1974), Toplumun hissi, yer bağlılığı, Yer Kimliği (Proshansky, 1978), Yer bağımlılığı (Stokols ve Shumaker, 1981), Yer hissi, ortaya çıkmıştır. Aynı kavramdan farklı bir adla mı yoksa farklı kavramlarla mı konuştuğumuzu söylemek genellikle zordur (Hidalgo ve Hernandez, 2001), bazı uzmanlar yer ile insan arasındaki ilişkiyi tanımlamaya çalışan terimlerden birinin diğerlerini kapsayan genel bir kavram olarak kullanıldığını göstermektedirler. Diğer bir kısım uzman ise, bu kavramları eş anlamlı olarak birbirleri yerine kullanmaktadırlar. Örneğin, Brown ve Werner, yer bağlılığı ve yer kimliğini kullanmaktadır (Hidalgo ve Hernandez, 2001). Yer kavramı, maddi dünyada somut insan varlığının öznel deneyimine işaret eder. Kolayca kavranabilen, ancak tanımlanması zor bir anlamı olan paradoksal bir kavramdır (Morgan, 2010).

Yer bağlılığı literatürünü araştıran Low, ve Altman, (1992), yerin bütünleştirici bir kavram olmasına rağmen, sistematik bir yer teorisi olmadığını ve çok sayıda yazarın, yer araştırmasında kavramsal tutarlılık eksikliğiyle ilgili endişelerini yinelediğini belirtmektedir. Patterson ve Williams (2005), hiçbir yer ile ilgili bilimsel teorinin ortaya çıkmadığını öne sürmektedir. Bu durumu da yer araştırma alanını, gerçekliğin doğası hakkındaki çok farklı, çoğu zaman uyumsuz epistemolojik temellere ve felsefi varsayımlara dayanan çok sayıda araştırma geleneğinden oluştuğunu belirtmiştir. Yer ile ilgili araştırmaların bazı yönleri en iyi nicel araştırmalar ile ele alınırken, bazı yönleri ise nitel araştırmalar ile daha uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çoğu yazar yer bağlılığı kavramında etkilenme veya duygusal bir durumu tanımlamaktadır. Fakat duygu kelimesi yer gibi anlaşılması kolay, tanımlaması ise zordur (Morgan, 2010). İnsanların yer-mekan arasında yaşananları tanımlama çalışmalarına ‘‘yer kimliği’’ adını veren Proshansky (1978), ‘‘insanın doğal ve yapay çevre, fiziksel dünya ve başka kişilerle ilişkilerinde tercihleri, duyguları, beklentileri, değerleri ve inançları tarafından belirlenen, yerlerin kişilerin kimlik yapısında birleştirici’’ olduğunu tanımlamaktadır (Akt., Göregenli, 1997).

Yer bağlılığı ile ilgili yapılan araştırmada belirli ölçüde farklı bileşenlere vurgu yapılmıştır. Yer bağlılığının, hareketliliği, bir dizi duygu ve deneyimin yer bağlılığına katkıda bulunma yollarını hesaba katmadan daha kısıtlı yer bağlılığı kavramlarını tartışmaya açık bir şekilde sürdürülmüştür. Konu ile ilgili önemli bir soru gündeme gelmektedir. Yer bağlılığının kendine özgü bir olgu mu yoksa yer deneyimi olarak tanımlanan daha kapsamlı bir yaşam yapısının sadece bir boyutu mu olduğudur. Yer, bireysel veya grup olarak, deneyimlerinin, niyetlerinin ve anlamlarının mekânsal olarak bir araya getirildiği herhangi bir çevresel lokasyon olarak tanımlanabilir (Casey, 2009).

2. YÖNTEM

Araştırma kapsamında park rekreasyonu faaliyetlerine katılan bireylerin yer bağlılığını ölçmek için Williams ve Roggenbuck (1989) tarafından geliştirilmiş, 22 Madde 3 alt boyuttan oluşan Yer Bağlılığı Ölçeği (place attachment scale) ölçeğinin Türk popülasyonuna uygunluğunun test edilmesi amaçlanmıştır. Ölçek, kesinlikle katılıyorum (5) ile kesinlikle katılmıyorum (1) ifadelerinden oluşan 5’li likert ölçeğinden oluşmaktadır.

Ölçeğin Türkçeye geçerlilik ve güvenirlik çalışması için öncelikle Williams ve Roggenburck (1989)’tan ölçeğin kullanılması için izin alınmıştır. Envanter öncelikle İngilizceyi iyi derecede bilen ve üç eğitim bilimci tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra envanterin Türkçeye çevrilmiş hali bir eğitim bilimci ve bir de çeviri uzmanı tarafından değerlendirilerek Türkçe formun son şekli oluşturulmuştur. İkinci aşamada Türkçeye çevrilen envanterin orijinal diline geri çevirisi yapılmıştır. Son olarak ise geri çeviri yoluyla elde edilen İngilizce form ile orijinal form, İngilizceyi iyi bilen bir uzman tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucuna göre farklılık gösteren maddeler tekrar gözden geçirilerek, gerekli düzeltmeler yapılarak forma son hali verilmiştir. Son hali verilen ölçeğin verileri SPSS 25 paket programında değerlendirilmiş, örneklem grubunun büyüklüğünün test edilmesi amacıyla yapılan KMO ve Barlett testi sonuçları örneklem grubunun (.81, $p < 0,001$) yeterli büyüklükte olduğunu destekler nitelikte olduğu belirlenmiştir.

Williams ve Roggenburck (1989) ölçeğinin orijinal formunda yer alan 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 son altı maddenin diğer boyutlarla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Williams ile yapılan görüşmeler neticesinde bu maddelerin ve ölçeğin faktör yapılarının tekrar gözden geçirilerek analizlerin yapılması gerekliliği doğmuştur. Bu doğrultuda yer bağlılığı ölçeğinin

öncelikle açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Her faktör için iç güvenilirlik katsayıları alınmış, elde edilen yapının doğrulanması adına doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Yer bağlılığı ölçeğinin ise geçerlilik analizleri açımlayıcı faktör analizi SPSS 25.0 paket programında yapılırken, doğrulayıcı faktör analizi LISREL 8.7 programı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan ölçeklerin genelinin ve alt boyutlarının güvenilirlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla tutarlılık (güvenirlik) analizi “Cronbach Alfa Katsayısı” sonuçlarına bakılmıştır.

Yer bağlılığı ölçeği uyarılama çalışmalarının öncelikle faktör analizine uygun olup olmadığını test etmek amacıyla Kaiser Meyer Olkin (KMO) ve Barlett testleri uygulanmıştır. Tutum gibi duyuşsal bazı özelliklerin ölçüldüğü araştırmalarda yapı ve ölçüt geçerliği ön plana çıkmaktadır. Yapı geçerliği, ölçülmek istenilen yapının ne derecede doğru ölçtüğü sorusunu ifade etmektedir. Yapı geçerliliği incelemede amaç, daha önce belirlenen ölçek faktör yapısının doğrulanması ise “doğrulayıcı faktör analizi” teknikleri kullanılır (Büyüköztürk ve diğ., 2020: 122-124). Bu doğrultuda araştırmada kullanılan rekreasyon deneyim tercihi ölçeğinin geçerliliğini sınamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Yer bağlılığı ölçeğinde bulunan son altı maddenin diğer boyutlarla ilişkili olduğunu belirtilmiştir. Bu doğrultuda ölçeğin yapısının tekrar incelenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Büyüköztürk, ve diğerlerine göre (2020), yapı geçerliliğini incelemede amaç, ölçeğin faktör yapısının ortaya çıkartılması ise “açımlayıcı faktör analizi” teknikleri kullanılır. Yer bağlılığı ölçeğinin açımlayıcı faktör analizi IBMSPSS 25.0 paket programında gerçekleştirilmiş, ardından elde edilen yapının geçerliliğinin sınanması amacıyla LISREL 8.7 paket programında DFA analizi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evrenini: İstanbul Büyükşehir Belediyesi içerisinde yer alan kent parklarına rekreasyonel amaçlı katılan bireyler oluştururken, örneklemi ise Beylikdüzü ilçesi Yaşam Vadisi Parkında rekreasyonel amaçlı faaliyette bulunan bireyler oluşturmaktadır. Kullanılacak örnekleme yöntemi ise bireylerin tamamının örneğe girme şansının eşit ve tesadüfi olduğu, aynı zamanda araştırma sonuçlarının çabuk ve kolay bir şekilde ortaya konulmasını sağlayan basit tesadüfi örnekleme yöntemidir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004; Ural ve Kılıç, 2006). Araştırmanın örneklemini (n=530) gönüllü katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılara çalışma hakkında bilgi verildikten sonra araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olarak yürütülmüştür. Ölçeklere verilen cevaplar incelendikten sonra, eksik ve yanlış doldurulan anketler değerlendirmeye alınmayarak, toplam 490 anket dikkate alınmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin toplanmasında, anket tekniğinden yararlanılmıştır. Türkçe olarak hazırlanan anket iki bölüm ve toplam 27 sorudan oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik kişisel bilgi formu ve ikinci bölümde araştırma kapsamında yer bağlılığı ölçeği kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırma kapsamında, katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin tanımlayıcı istatistik yapılmıştır. Yer bağlılığı ölçeğinin keşfedilebilmesi ve doğrulanabilmesi amacıyla AFA ve DFA analizlerden yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğunun test edilebilmesi için Kaiser Meyer Olkin (KMO), verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini ortaya koymak için Barlett Küresellik Testinden yararlanılmıştır.

Çalışma grubundan elde edilen verilerin açımlayıcı faktör analizine uygun olup olmadığını tespit edilmesi amacıyla Kaiser Meyer Olkin (KMO) ve Barlett testleri kullanılmaktadır. KMO değerinin büyük olması, ölçekte yer alan değişkenin, diğer

değişkenler tarafından mükemmel düzeyde tahmin olacağı anlamına gelmektedir. Sonuçların sıfır veya sıfıra yakın çıkmasıyla korelasyon değerlerinde bir dağınıklık olacağından değerlere göre yorum yapılamaz. KMO test sonuçlarının 0.50'den düşük olması durumunda faktör analizine devam edilmemesi gerektiği belirtilmiştir (Çokluk ve diğ. 2012: 207).

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Erkek	293	59,8
	Kadın	197	40,2
	Toplam	490	100,0
Yaş	18-24	113	23,1
	25-34	176	35,9
	35-44	122	24,9
	45-54	60	12,2
	55 ve üzeri	19	3,9
	Toplam	490	100,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	63	12,9
	Ortaöğretim	245	50,0
	Lisans	168	34,3
	Lisansüstü	14	2,8
	Toplam	490	100,0
Medeni Durum	Evli	221	45,1
	Bekar	269	54,9
	Toplam	490	100,0
İkamet Yeri	Beylikdüzü	332	67,8
	Avcılar	63	12,9
	Büyükçekmece	33	6,7
	Esenyurt	48	9,8
	Diğer	14	2,9
	Toplam	490	100,0

Tablo 1. incelendiğinde, çalışmaya katılan gönüllülerin %59,8'ini erkek, %40,2'sinin kadın olduğu, %23,1'inin 18-24 yaş, 35,9'unun 25-34 yaş, 24,9'unun 35-44 yaş, 12,2'sinin 45-54 yaş, %3,9'unun 55 yaş ve üzeri, %12,9'unun ilköğretim, %50,0'sinin ortaöğretim, %34,3'ünün lisans, %2,8'i lisansüstü mezunu olduğu, %45,1'inin evli, %54,9'unun bekâr olduğu, %67,8'inin Beylikdüzü'nde, %12,9'unun Avcılar'da, %6,7'sinin Büyükçekmece'de, %9,8'inin Esenyurt'ta, %2,9'unun diğer semtlerde ikamet ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 2. Yer bağlılığı ölçeğinin örneklem grubu yeterlilik analizi sonuçları

KMO ve Bartlett's Testi		
		0,817
Kaiser- Meyer- Olkin Örneklem Uyum Ölçüsü	X ²	3692,366
	sd	171
Bartlett Küresellik Testi	p	0,000

p<0.01

Tablo 2'de görüldüğü gibi KMO değeri 0,81 olarak tespit edilmiş ve bu değer örneklem büyüklüğünün faktör analizi için "iyi düzey" olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çokluk ve diğ., 2012: 207). Ayrıca Bartlett küresellik testi sonuçlarına bakıldığında ki-kare (χ^2 (171) =3692,366; p<0.01) değeri anlamlı olarak tespit edilmiştir. Örneklem grubunun faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yer bağlılığı ölçeğinin faktör desenini ortaya koyabilmek için temel bileşenler analizinden ve Eğik (oblique) döndürme tekniğinden yararlanılmıştır. Faktörlerin birbiri ile

ilişkili olduğu düşünüldüğü durumlarda eğik (oblique) döndürme tekniği kullanılır (Büyüköztürk, 2002: 477).

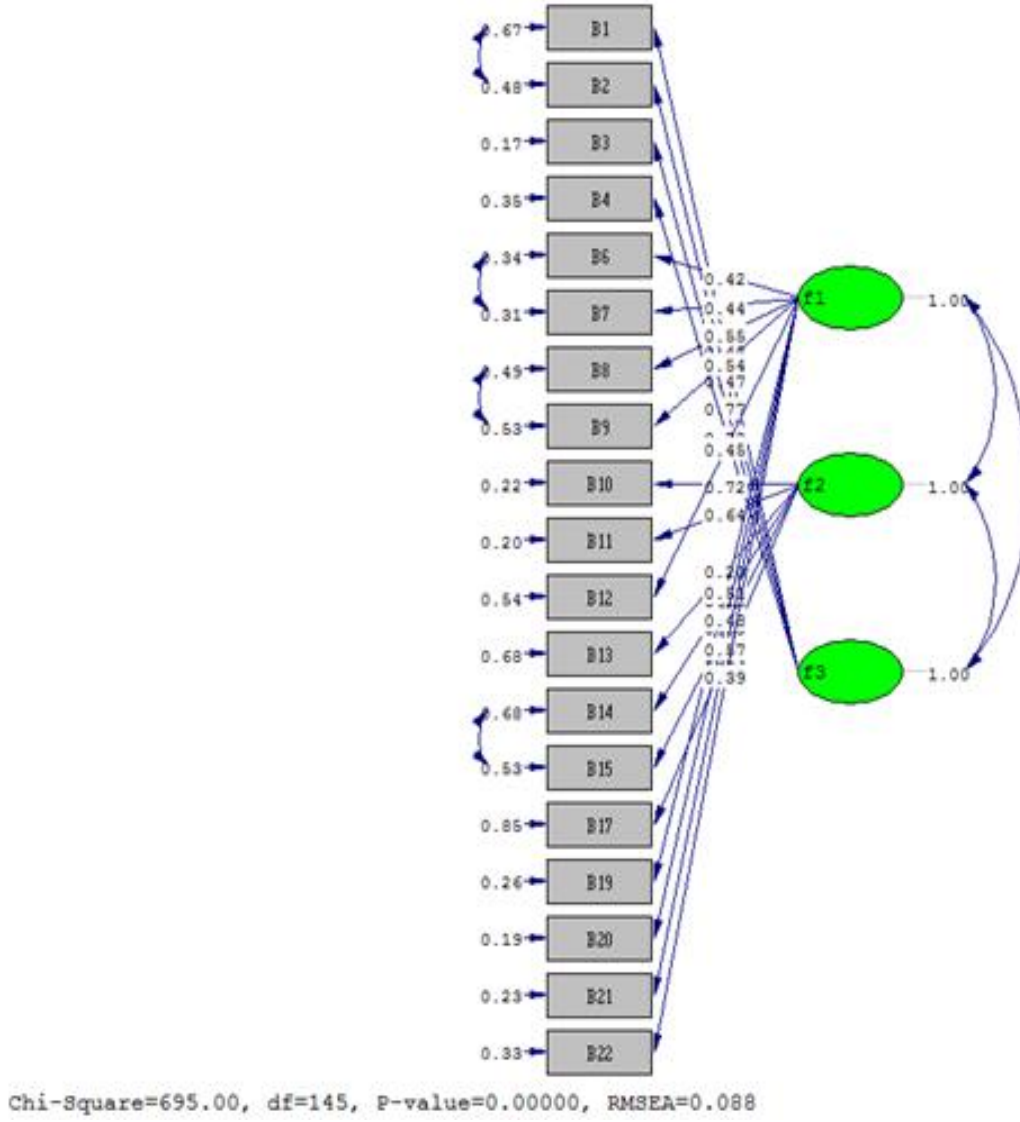
Tablo 3. Yer bağlılığı ölçeği açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Faktör 1 AFA	Faktör 2 AFA	Faktör 3 AFA
M20	,577	,792		
M21	,427	,765		
M8	,585	,712		
M19	,505	,704		
M9	,571	,703		
M7	,566	,682		
M6	,523	,635		
M22	,427	,594		
M12	,343	,571		
M14	,595		,761	
M10	,499		,584	
M11	,466		,571	
M17	,350		,546	
M15	,269		,473	
M13	,220		,453	
M1	,597			,775
M2	,646			,770
M3	,613			,705
M4	,494			,572

Yer bağlılığı ölçeği orijinal ölçekte 22 maddeye ilişkin yapılan faktör analizinin ilk sonuçları incelendiğinde 18. maddenin birden fazla faktörde yük aldığı ve aralarındaki farkın 0,1'den az yani binişik olduğu tespit edilmiştir. Analize binişik olan madde 18'in çıkartılması ile devam edilmiştir. Ölçekte kalan 21 madde tekrar analiz edilmiştir.

AFA'da maddelerin ölçekten çıkartılmasına karar verilirken faktör yük değeri alt sınırı 0,30 olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2007). Bu doğrultuda faktör yükleri 0,30'dan küçük olan 5. madde ve 16. Maddeler ölçekten çıkartılmıştır. Madde çıkarma işlemi tek tek gerçekleştirilmiştir. Her atılan maddeden sonra tekrar analiz gerçekleştirilmiştir. Faktör sayısı alan yazın ve çalışmanın orijinali dikkate alınarak üç ile sınırlandırılmıştır.

Ölçekten çıkartılan maddeler sonucunda elde edilen toplam 19 maddelik ölçeğin birinci faktörü (6, 7, 8, 9, 12, 19, 20, 21, 22) etkinlikleri gerçekleştirmek için en iyi yerin olduğu ile ilgili "yere bağımlılık" boyutu, ikinci faktörü (10, 11, 13, 14, 15, 17) etkinliğin gerçekleştirildiği yerin oldukça önemsenmediği ile ilgili "yere karşı ilgisizlik" boyutu oluştururken, üçüncü faktörü (1, 2, 3, 4) bireylerin mekânı yaşamlarının merkezi haline getirerek kullandıkları ile ilgili "yer kimliği" boyutu oluşturmaktadır. Bu 3 faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans ise %49,79'dur. Çok faktörlü desenlerde açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterli kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2007). AFA sonucunda elde edilen model, DFA ile test edilmiştir.

Şekil 1. Yer bağlılığı ölçeği doğrulayıcı faktör analizi diyagramı

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yöntemi önceden oluşturulan bir model aracılığıyla gözlenen değişkenler yoluyla gizil değişken (faktör) oluşturmaya yönelik bir yöntemdir. Genellikle ölçek geliştirme, geçerlilik çalışmalarında veya daha önceden geliştirilen bir yapının doğrulanmasını amaçlamaktadır (Yaşlıoğlu, 2017: 78).

Tablo 4. Önerilen modelin uyum değerleri ve standart uyum ölçütleri

Uyum İndeksi	Kabul Edilebilir Değer	Elde Edilen Değer
Ki-Kare / Serbestlik Derecesi	≤ 5.00	4,79
Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI)	≥ 0.90	0,90
Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (NNFI)	≥ 0.90	0,90
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)	≥ 0.90	0,92
Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Kökü (SRMR)	≤ 0.10	0,08
Yaklaşım Hatasının Kareli Ortalamasının Karekökü (RMSEA)	≤ 0.08	0,08

Kaynak: Schumacker ve Lomax, 2004.

Tablo 4. incelendiğinde model ile veri uyumuna yönelik hesaplanan değerler yer almaktadır. Ki-kare/serbetslik derecesine göre kabul edilebilir değer 5'ten küçük olması gerekmektedir. Elde edilen değer 4.79 olması kabul edilebilir uyumun gösterdiğini ifade etmektedir. Normlaştırılmış ve normlaştırılmamış uyum indekslerinin 0.90 ve büyüğü olması gerekmektedir. Elde edilen normlaştırılmış ve normlaştırılmamış uyum indekslerinin 0.90 olduğu sonucuna dayanarak kabul edilebilir bir uyum gösterdiği söylenebilir. Karşılaştırmalı uyum indeksi 0,90'dan büyük olması gerekir, elde edilen değer 0,92 olması kabul edilebilir uyum gösterdiği söylenebilir. Standartlaştırılmış hata kareleri ortalamasının kökü 0.10 ve küçüğü olması gerekmektedir. Elde edilen sonuçlara göre 0.08 ile kabul edilebilir uyum göstermektedir. Yaklaşım hatasının kareli ortalamasının karekökü 0.08 ve küçüğü olması gerekir, analiz sonucunda elde edilen değer 0.08 olması değer kabul edilebilir olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 5. Yer bağlılığı ölçeğine ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları

Boyutlar	Madde	Ölçek Alt Boyutları Cronbach Alpha Katsayısı	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde Kaldırıldığında Cronbach Alpha Katsayısı
Yere Bağımlılık	Madde20		,646	,850
	Madde21		,656	,847
	Madde8		,654	,847
	Madde19		,601	,852
	Madde9	,867	,643	,849
	Madde7		,675	,846
	Madde6		,628	,850
	Madde22		,453	,865
	Madde12		,482	,865
Yere Karşı İlgisizlik	Madde14		,485	,507
	Madde10		,441	,527
	Madde11	,612	,428	,536
	Madde17		,254	,609
	Madde15		,251	,601
	Madde13		,233	,612
Yer Kimliği	Madde1		,530	,767
	Madde2	,786	,610	,726
	Madde3		,684	,687
	Madde4		,558	,752
Yer Bağlılığı Genel	19 Madde	,789		

Tablo 5. incelendiğinde, yer bağlılığı ölçeği için elde edilen Cronbach's Alpha değerleri ölçeğin genelini ($\alpha=,78$) oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir. Yer bağlılığı ölçeği, yere bağımlılık ($\alpha=,867$) boyutu yüksek derecede güvenilir olduğu görülmektedir. Yere karşı ilgisizlik ($\alpha=,612$) ve yer kimliği ($\alpha=,786$) boyutlarında oldukça güvenilir olduğu görülmektedir. Katılımcıların ilgili ölçeğe ve boyutlarına yönelik sağladıkları veriler kendi içerisinde kabul edilebilir derecede bir tutarlık gösterdiği görülmektedir.

Güvenirlik analizi, ölçmeler karışan hatalardan dolayı tam olarak tespit edilemeyeceğini, ancak bazı yöntemlerle tahmin edilebileceğini ifade etmektedir (Büyüköztürk ve diğ., 2020: 113-114). Güvenirliğin hesaplanmasında için birçok yöntem bulunmaktadır. Bunlardan en çok kullanılanı Alfa Modeli (Cronbach Alpha Coefficient) modelidir. Alfa katsayısına göre ölçeğin güvenilirliğini şu şekilde ifade edilmiştir (Lorcu, 2015: 207-208);

- $0 \leq a < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.
- $0,40 \leq a < 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşüktür.
- $0,60 \leq a < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.
- $0,80 \leq a \leq 1$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada yer bağlılığı Türkçe uyarlaması yapılmaya çalışılan ölçeğin psikometrik özelliklerine ilişkin elde edilen sonuçlara bakıldığında; yer bağlılığına yönelik geliştirilmeye çalışılan ölçme aracının, yapı geçerliliğine sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ve iç güvenilirlik katsayıları belirlenmiştir. Araştırma bulgularının ölçüm aracının Türk popülasyonu için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğuna kanıt oluşturduğu saptanmıştır.

Ölçek içinde yer alan maddelerin üç faktör altında toplandığı belirlenmiştir. Yer bağlılığı ölçeğinin faktörleri sırasıyla, birinci faktör yere bağımlılık, ikinci faktör yere karşı ilgisizlik, üçüncü faktör yer kimliği olarak belirlenmiştir. Benzer bir araştırmayı Yaşaroğlu (2017) gerçekleştirmiş, üniversiteye mekânsal bağlılığı test etmek adına bir uyarlama çalışması gerçekleştirmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular araştırma tek boyutlu bir yapıya işaret etmiş ve analizler mevcut araştırmayla paralel şekilde yapının doğrulandığını göstermiştir ($\chi^2/sd=221.40/116=1.918$; (RMSA .80, GFI .90, AGFI .95, SRMR .48, NNFI .94 ve CFI .95). Bir diğer araştırmayı Gezer ve İlhan (2018) gerçekleştirmiş ve katılımcıların ekolojik kimliğini belirlemeye yönelik ölçüm aracının Türk popülasyonuna uygunluğunu test ederek, araştırmayla benzer şekilde üç faktörlü bir yapı elde etmiştir. Toplam varyansın %50.49'unun açıklandığı araştırmada, ölçeğin toplamı için iç tutarlık katsayısı araştırmayla paralel biçimde .78 olarak bulunmuştur.

Yer bağlılığını yer duygusunun oluşturduğu tutum bağlamında da analiz eden (Hay, 1998; Jorgensen ve Stedman, 2001) ve yer bağlılığını çeşitli parametrelerle ilişkilendiren pek çok araştırma literatürde yerini almaktadır (Budruk ve Wilhelm Stanis, 2013; Lee ve Shen, 2013; Raymond, Brown ve Robenson, 2011; Wynveen, Kyle ve Sutton, 2012) ancak Türkçe literatürdeki sınırlılıklar göze çarpmaktadır. Budruk ve Lee (2016) kentsel doğal ortamlarda aktivitelere katılan bireylere yönelik yer bağlılığı geçerliği ve güvenilirliği 3 boyutta yer kimliği ve yer bağımlılığı benzerlik gösterirken, yere sosyal bağlılık benzerlik göstermemektedir. Heidari ve diğ (2019), İran'da boş zaman aktivitelerine katılan bireylerin yer bağlılığı geçerlik ve güvenilirlik çalışması kabul edilmiş ve Budruk ve Lee (2016) çalışması ile aynı yönde ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda mevcut çalışma ile benzerlik gösteren ve göstermeyen sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Hwang, Lee ve Chen (2003), ulusal parklarda gerçekleştirdikleri araştırma da yer bağlılığı geçerlik ve güvenilirliği iki boyutta yer bağımlılığı ve yer kimliği olarak tespit etmişlerdir. Mevcut çalışma ile benzerlik göstermektedir. Mevcut çalışma ile yere karşı ilgisizlik boyutu benzerlik göstermemektedir. Kil ve diğ (2011) Ulusal park ziyaretçileri üzerinde yer bağlılığı ile ilgili gerçekleştirdikleri araştırma da katılımcıların yer bağlılığı ölçümü geçerliği ve güvenilirliği büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Kil ve diğerlerinin (2011) araştırmasında duygusal bağlılık boyutunu ortaya çıkarmışlar bu açıdan benzerlik göstermemektedir.

Budruk (2010) yer bağlılığı ölçeğinin üç farklı dilde geçerlik güvenilirlik sınavasını gerçekleştirmiş ve mevcut çalışmayla benzer şekilde geçerli ve güvenilir bir yapı elde etmiştir. Elde edilen alt boyutlar yer kimliği, sosyal bağlar ve yer bağımlılığı şeklinde belirlenmiştir. Çalışmada yer alan alt boyutlardan farklı olarak yere karşı ilgisizlik alt

boyutunu içermemektedir. Literatürde yer bağlılığının psikometrik özelliklerini inceleyen pek çok araştırmaya rastlanmaktadır (Bricker ve Kerstetter, 2000; Carvalho, Theodorakis ve Sarmiento, 2011; Kaltenborn, 1997; Kyle, Graefe ve Manning, 2005; Magalhães ve Calheiros, 2015; Williams ve Vaske, 2003; Wynveen ve diğ., 2017).

Genel olarak alan yazında yer alan çalışmalar ile mevcut çalışma geçerliği ve güvenilirliği benzerlik göstermektedir. Yere karşı ilgisizlik boyutunda benzerlik göstermeyen çalışmalar görülmektedir. Türkçe'ye uyarlanan ölçüm aracının literatüre bu doğrultuda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Daha çok uluslararası literatürde rastlanan yer bağlılığı ölçümleri dikkate alındığında; Türk popülasyonunun yer bağlılığı araştırmalarının yapılmasında sınırlılıklar olduğu gözlemlenmektedir. Çalışmanın bu anlamda alana katkı sunacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak araştırma kapsamında Türkçe uyarlaması yapılarak geçerlik güvenilirlik analizlerinin gerçekleştirildiği yer bağlılığı ölçeği, park rekreasyonu katılımcılarının yer bağlılıklarının belirlenmesinde geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu belirlenmiştir. Uyarlanan ölçüm aracının, katılımcıların yer bağlılığını farklı alanlar ve farklı örneklem grupları açısından değerlendirmede etkili bir araç olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Bricker, K.S., Kerstetter, D.L. (2000) Level of Specialization and Place Attachment: An Exploratory Study of Whitewater Recreationists, *Leisure Sciences*, 22(4), 233-257, doi: 10.1080/01490409950202285
- Budruk, M. (2010) Cross-Language Measurement Equivalence of the Place Attachment Scale: A Multigroup Confirmatory Factor Analysis Approach, *Journal of Leisure Research*, 42(1), 25-42, doi: 10.1080/00222216.2010.11950193
- Budruk, M., Wilhelm Stanis, S.A. (2013). Place attachment and recreation experience preference: A further exploration of the relationship. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 1-2, 51-61.
- Budruk, M., Lee., W. (2016). Importance of Managing for Personal Benefits, Hedonic and Utilitarian Motivations, and Place Attachment at an Urban Natural Setting, *Environmental Management* (2016) 58:504–517.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Faktör Analizi: Temel Kuramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı*, Kuram ve Uygulamalarda Eğitim Yönetimi, 2. Sayı. 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Carvalho, M.D., Theodorakis, N., Sarmiento, J.P. (2011). Translation and Portuguese Validation of the Place Attachment Scale. *Variorum, Multi- Disciplinary e-Research Journal*, 1(4), 1-11.
- Casey, E.S. (2009). *Getting back into place*. Bloomington: Indiana University Press.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Gezer, M., İlhan, M. (2018). Ekolojik kimlik ölçeğinin Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(3), 1121-1142.

- Göregenli, M. (1997). *Kent Kimlikleri ve Kent Kültürleri*. I. Ulusal Kültür Bildirileri. IKSEV Yayınları: 1-2.
- Hay, R. (1998). Sense of place in developmental context. *Journal of Environmental Psychology*, 18(1), 5-29.
- Heidari, K., Heydarinejad, S., Saffari, M., Khatibi, A. (2019). Investigating the leisure behavior of Iranians: the structural model of serious leisure, recreation specialization and place attachment, *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*.
- Hidalgo, M.C., Hernandez B. (2001). Place Attachment: Conceptual And Empirical Questions *Journal of Environmental Psychology* 21, 273-281.
- Hwang, S.N., Lee, C. Chen, H. (2003). The relationship among tourists' involvement, place attachment and interpretation satisfaction in Taiwan's national parks, *Tourism Management* 26 (2005) 143–156.
- Jorgensen, B., ve Stedman, R. (2001). Sense of place as an attachment: Lakeshore owners attitudes toward their properties. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 233– 248 doi:10/1006/ jevp2001.0226.
- Kaltenborn, B. P. (1997) Nature of place attachment: A study among recreation homeowners in Southern Norway, *Leisure Sciences*, 19(3), 175-189, DOI: 10.1080/01490409709512248
- Karakuş, P. (2007). *İzmir Kültür Park'ının, İzmirliilerin Açısından Anlamı ve Kültür park Hakkındaki Temsilleri*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Kasarda, J.D., Janowitz, M. (1974). Community attachment in mass society. *American Sociological Review*, 39, 328-339.
- Kyle, G., Graefe, A.R., Manning, R. (2005). Testing The Dimensionality of Place Attachment In Recreational Settings *Environment And Behavior*, 37(2), 153-177.
- Kil, N., Holland, S.M, Stein, T.V., Ko, Y.J. (2012). Place attachment as a mediator of the relationship between nature-based recreation benefits and future visit intentions, *Journal of Sustainable Tourism*, 20:4, 603-626
- Lee, T.H., Shen, Y.L. (2013). The influence of leisure involvement and place attachment on destination loyalty:Evidence from recreationists walking their dogs in urban parks. *Journal of Environmental Psychology*, 33, 76-85.
- Lorcu, F. (2015). *Örneklerle Veri Analizi SPSS Uygulamalı*, 1. Basım, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Low, S., Altman, I. (1992). *Place attachment: a conceptual inquiry*. In I. Altman, & S. Low (Eds.), *Place attachment*. New York: Plenum Press.
- Magalhães, E., Calheiros, M.M. (2015). Psychometric properties of the Portuguese version of place attachment scale for youth in residential care. *Psicothema*, 27(1), 65-73 doi: 10.7334/psicothema2014.40
- Morgan, P. (2010). Towards a developmental theory of place attachment, *Journal of Environmental Psychology*, 30, 11–22.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi* 1. Kaan Kitabevi, Eskişehir.

- Patterson, M. E., Williams, D. R. (2005). Maintaining research traditions on place: diversity of thought and scientific progress. *Journal of Environmental Psychology*, 25, 361–380.
- Proshansky, H.M., Fabian, A.K., Kaminof, R. (1983). Place identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3, 57–83.
- Raymond, C.M., Brown, G., Robinson, G.M. (2011). The influence of place attachment, and moral and normative concerns on the conservation of native vegetation: A test of two behavioural models. *Journal of Environmental Psychology*, 31, 323-335.
- Schumacker, R.E, Lomax, R.G. (2004). *A Beginner's Guide To Structural Equation Modelling, Second Edition*, Lawrence Erlbaum Associates, Inc. s.81-82
- Stokols, D., Shumaker, S. A. (1981). *People in places: A transactional view of settings*. In J. H. Harvey (Ed.), *Cognition, social behavior, and the environment* (pp. 441–488). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2018). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. 5. Basım, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Williams, D.R., Roggenbuck, J.R. (1989). *Measuring place attachment: Some preliminary results*. Paper presented at the Session on Outdoor Planning and Management NRPA Symposium on Leisure Research. San Antonio, TX, 20–22 October.
- Williams, D.R., Vaske, J.J. (2003). The Measurement of Place Attachment: Validity and Generalizability of a Psychometric Approach. *Forest Science*, 49(6), 830-840.
- Wynveen, C.J., Schneider, I.E., Cottrell, S., Arnberger, A., Schlueter, A.C., Ruschkowski, E.V. (2017) Comparing the Validity and Reliability of Place Attachment Across Cultures, *Society & Natural Resources*, 30(11), 1389-1403, doi:10.1080/08941920.2017.1295499
- Wynveen, C.J., Kyle, G., Sutton, S.G. (2012). Natural area visitors' place meaning and place attachment ascribed to a marine setting. *Journal of Environmental Psychology*, 32, 287-296.
- Yaşaroğlu, C. (2017). Mekânsal bağlılık ölçeği: Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Journal of Human Sciences*.14(3), 2810-2817.
- Yaşlıoğlu, M.M. (2017). Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, Özel Sayı, 74-85.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.

EK 1. Yer Bağlılığı Ölçeği

	YER BAĞLILIĞI ÖLÇEĞİ	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Hayatımın büyük bölümü bu yer etrafında gelişmiştir					
2	Şu an burada yaşamamın en büyük sebeplerinden biri bu yere yakın olmaktır					
3	Kariyer tercihim bu yere yakın olma arzumu şekillenecektir					
4	Çoğu zaman bu yerle anılırım					
6	Buraya gelmek beni başka bir yere gitmekten daha çok tatmin ediyor					
7	Burada yaptıklarım başka bir yerde yaptığımdan daha çok keyif veriyor					
8	Burada yaptıklarımı yapmak için başka bir yere gitmem					
9	Burası yapmak istediklerim için en uygun yer					
10	Burada geçirdiğim zamanı kolaylıkla başka bir yerde de geçirebilirim					
11	Burada yaptıklarımın en az diğer yerlerde yaptıklarım kadar keyif alabilirim					
12	Hiçbir yer burası ile kıyaslanamaz					
13	Başka bir yerde olsaydım yine aynı şeyleri yaşardım					
14	Bu yere bir bağlılık hissetmiyorum					
15	Bu yeri pek beğenmedim					
17	Bu yere çok bağlandım					
19	Burada yaptıklarım başka bir yerde yaptıklarımın daha önemli geliyor					
20	Sık sık buraya gelmeyi düşünürüm					
21	Hiçbir yer burası kadar iyi hissettirmiyor					
22	Fırsatım olsa burada daha çok zaman geçiririm					

Ek 2. Yer Bağlılığı Ölçeği Madde Göstergeleri

<i>Alt Boyut Adı</i>	<i>Maddeler</i>
Yere Bağlılık	6, 7, 8, 9, 12, 19, 20, 21, 22
Yere Karşı İlgisizlik	10, 11, 13, 14, 15, 17
Yer Kimliği	1, 2, 3, 4